

STRUCTURA DE STAT. FORMELE DE GUVERNĂMÂNT. REGIMURILE POLITICE

Vasile – Sorin Curpăn

Cosmin-Ștefan Burleanu

§ 1. Structura de stat

1. Statul unitar sau simplu – presupune existența unei singure formațiuni statale. Acest tip de stat acționează pe planul relațiilor internaționale ca **subiect unic** de drept internațional public.

Pe întreg teritoriu statului puterea de stat se manifestă printr-un singur rând de organe supreme (parlament, guvern, instanță supremă). Actele normativ-juridice emise de autoritățile publice centrale sunt obligatorii pe întreg teritoriul țării.

Existența unor zone sau provincii puternic descentralizate nu afectează forma unitară a statului.

2. Statul federal – se caracterizează prin aceea că statele membre își transferă „suveranitatea externă” în totalitate și „suveranitatea internă” într-o anumită proporție către organele statului federal.

În acest mod, prin voința statelor federate se creează un **nou stat**, ale cărui organe vor decide exclusiv în relațiile internaționale precum și în alte domenii prevăzute de Constituțiile federale.

Statul federal este situat între statul unitar și confederația de state.

Statele federale¹⁾ păstrează o organizare constituțională completă: au parlament, guvern și instanțe, judecătoria proprii. Cetățenii statului federat beneficiază și de cetățenia statului federal.

Statul federal se întemeiază pe o constituție spre deosebire de confederația de state care se fundamentează pe un tratat internațional.

Federațiile se creează, de regulă, prin unirea unor state, care anterior au fost confederate. De exemplu, constituirea federației S.U.A. în anul 1787; constituirea federației elvețiene în anul 1848, constituirea Republicii Federale Germania, prin unificarea zonelor de ocupație americană, britanică și franceză în anul 1949, etc.

Alte federații iau naștere prin separarea unor state anterior incluse într-un stat unitar. De exemplu, Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice constituită pe ruinele fostului Imperiu Țarist.

În general, statele federale au o ierarhie bazată pe două categorii de puteri etatice: puterea statelor federate iar deasupra acestea puterea statului federal.

În fosta U.R.S.S. nu a fost respectat acest principiu. Acest stat federal a cunoscut o stratificare mai accentuată în sensul că unele republici unionale, aveau în componență republici autonome.

Astfel, **republica autonomă** era parte integrantă din **republica unională** și, prin intermediul acesteia din urmă, era parte componentă din U.R.S.S. (**statul unional-federal**).

Ierarhizarea aceasta manifestată în trei trepte – republică autohtonă, republică unională și stat federal – nu a fost cu caracter general, multe republici unionale fiind ierarhizate doar pe două trepte, întrucât nu aveau în componență republici autohtone.

¹⁾ Statele federate sunt statele componente ale statului federal.

În Statele Unite ale Americii statele federate au propria constituție, parlament, guvern și organe judecătorești proprii și distincte de cele ale statului federal.

Competența generală este conferită de Constituția S.U.A. statelor membre ale federației iar competența derogatorie, de excepție, este acordată autorităților statului federal.

În S.U.A. atribuțiile statelor federate sunt complet determinate în raport cu competențele statului federal. Practic, fiecare categorie de stat (federal respectiv federat) își execută propria legislație, fără nici o imixtiune.

3. Asociațiile de state – cuprind confederațiile de state, uniunea reală și uniunea personală.

A. Confederațiile de state

Sunt asociații de state care își păstrează intactă deplina suveranitate (supremația și independența). Statele constituie un organism sau mai multe organisme comune, formate din delegații tuturor statelor participante, în scopul protejării intereselor comune de ordin economic, politic sau militar.

Organismul comun denumit: congres, consiliu, dietă etc. nu reprezintă o autoritate legislativă. El este alcătuit din diplomați mandatați de către statele participante.

La temelia unei confederații se află **un tratat internațional**. Asocierea statelor nu dă naștere unui nou stat.

În istoria politică confederațiile s-au transformat în state federale.

Au fost confederații: Confederația germană (1815-1866); Confederația cantoanelor elvețiene din perioada 1291-1848; Confederația Statelor Unite ale Americii de Nord în perioada 1787-1878; Confederația statelor sudiste din S.U.A. (1861-1865).

Statele componente ale fostei U.R.S.S., în marea lor majoritate au format **Comunitatea Statelor Independente (C.S.I.)**, în anul 1991. ulterior, Federația Rusă, Republica Belarus, Kurdistan și Kaghestan au creat **o uniune**, în care statele și-au păstrat independența.

B. Uniunea reală

În cadrul **uniunii reale** statele componente se asociază sub sceptrul unei dinastii unice. Succesiunea la tron este reglementată identic în toate statele asociate. De asemenea, uniunea reală se caracterizează și prin aceea că statele asociate dispun de unul sau mai multe organe comune.

De obicei, uniunile reale beneficiază de un minister al afacerilor externe comun, care are drept consecință faptul că statele componente sunt considerate **un subiect unic** pe scena relațiilor internaționale.

Exemple de uniuni reale: Austria și Ungaria (Austro-Ungaria) între 1867-1918; Danemarca și Islanda între 1918-1944; Norvegia și Suedia între 1815-1905; Principatele Unite Române între 24.01.1859-24.01.1862.

C. Uniunea personală

Reprezintă o formă a asociațiilor de state care au un **suveran comun**.

Statele asociate își păstrează neștirbite supremația și independența, neavând vreun alt organ comun, cu excepția șefului de stat.

Puterea etatică este organizată distinct iar fiecare stat beneficiază de o constituție proprie.

Exemple de Uniuni personale: Regatul Marii Britanii și Regatul Hanovrei între 1714-1837; Țările de Jos și Marele Ducat de Luxemburg între 1815-1890; Regatul Belgiei și Congo între 1885-1908.

§ 2. Formele de guvernământ

Forma de guvernământ răspunde la următoarea chestiune: Cine exercită puterea suverană în stat? Puterea poate fi exercitată de o singură persoană, de un grup restrâns de persoane sau de către popor.

În consecință sub aspectul formei de guvernământ statele se clasifică în: **monocrații**, **oligarhii** și respectiv **democrații**.

*. **Monocrațiile** – reprezintă o formă de guvernământ în care puterea de stat se exercită de către o unică persoană fizică.

Această persoană, de regulă, poartă titulatura de: împărat (imperator), rege, principe, prinț, președinte.

Forma de guvernământ a monocrației a fost des întâlnită în epoca antică și în perioada medievală, când au existat monarhiile absolute.

În perioada contemporană au existat monocrații în: Germania, Italia, Spania și fosta U.R.S.S. în timpul conducătorilor: Hitler, Mussolini, generalul Franco și I.V. Stalin.

*. **Oligarhiile** – constituie o formă de guvernământ în care puterea de state este deținută de o minoritate.

Minoritatea conducătoare este desemnată pe baza unor criterii prestabilite, cum ar fi: vârsta, averea sau nașterea.

Această formă de guvernământ a dispărut în epoca contemporană.

*. **Democrațiile** – reprezintă o formă de guvernământ în care rolul predominant îl are voința poporului.

Democrațiile antice grecești nu erau veritabile deoarece la conducerea treburilor statului participau doar cetățenii, cu excluderea săracilor din cetăți și a sclavilor care reprezentau majoritatea populației.

Pentru a exista un regim democratic – în epoca contemporană – este imperios necesară o implicare în viața publică a tuturor cetățenilor capabili, fără deosebire de naționalitate, avere, religie, origine socială, sex sau apartenența politică.

*. **Monarhia și republica.**

Această distincție privește modul de desemnare a organului care îndeplinește atribuțiile șefului de stat.

Monarhia – este o formă de guvernământ în care șeful de stat este investit în mod ereditar sau pe timpul vieții, în timp ce **republica** – este acea formă de guvernământ în care șeful de stat (fie organ unipersonal, fie organ colegial) este ales pe un termen limitat și prestabilit de popor sau de parlament.

Faptul că un stat are o formă republicană de guvernământ nu înseamnă că în acea țară există un regim democratic.

Pe de altă parte, în epoca contemporană forma de guvernământ monarhică nu presupune existența monocrației, adică a monarhiei absolute. Dimpotrivă, există o multitudine de state care, deși au o formă de guvernământ monarhică, manifestă o viață politică cu caracter democratic. Practic, este vorba de așa numitele monarhii constituționale sau limitate, consacrate astăzi și în unele state europene occidentale (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord; Regatul Olandei; Regatul Belgiei; Regatul Spaniol; Regatul Suediei, ș.a.

§ 3. Regimurile politice

Regimurile politice sau constituționale reprezintă modalitățile și tehnicile prin intermediul cărora clasa politică dintr-un stat guvernează.

În doctrina Dreptului Constituțional autori celebri au identificat corelația dintre principiul juridic – constituțional al separației puterilor în stat, pe de o parte și regimul politic sau constituțional concret adoptat, la un moment dat, într-un stat, pe de altă parte.

Parafrazând un celebru doctrinar de Drept Constituțional și Instituții Politice „problema modurilor de exercitare a puterii de stat în funcție de repartizarea atribuțiilor între diverse categorii de organe și de raporturile dintre ele devine problemă fundamentală a statului și deci a dreptului constituțional”²⁾.

La analiza fiecărui tip de regim politic se vor avea în vedere, cu prioritate, raporturile dintre puterea legislativă și puterea executivă. Nu intenționăm să ignorăm cea de a treia putere constituită în stat, respectiv puterea judecătorească, ci doar să subliniem faptul că legătura fundamentală este între legislativ și executiv.

Aceasta cu atât mai mult cu cât Montesquieu, autorul teoriei separației puterilor în stat, preciza: „din cele trei puteri de care am vorbit cea de a judeca este într-un anume fel nulă. Nu mai rămân decât două”³⁾.

A). Regimul confuziunii puterilor etatice.

Regimul politic al confuziunii puterilor statului este denumit în doctrină și **regimul politic „de adunare”** și constă în exercitarea de același organ al statului a puterii legislative și a puterii executive. Practic acest guvernământ se realizează prin concentrarea întregii puteri la nivelul puterii legislative (parlamentului) care își subordonează autoritatea executivă.

Acest regim constituțional prezintă anumite inconveniente. Astfel, în ipoteza în care organul legiuitor este dominat de o condiție de partide sau de un partid politic, jocul politico-etatic se transferă, practic, de la instituțiile etatice către partidele politice.

Statele socialiste au practicat un regim politic al confuziunii puterilor. În România socialistă, Marea Adunare Națională constituia organul suprem al puterii de stat. În raport cu M.A.N. se subordonau toate categoriile de organe ale statului.

De principiu, confuziunea puterilor este de natură a determina hegemonia unei autorități în raport cu celelalte autorități constituite în stat, ceea ce poate determina instaurarea unui regim autoritar.

B). Regimul confuziunii al separației rigide a puterilor etatice.

Acest regim politic mai este denumit în doctrină **regimul politic prezidențial**. Este aplicat în Statele Unite ale Americii, în unele state din America de Sud și din Africa precum și în Republica Federativă Rusă.

Președintele statului deține puterea executivă, în baza Constituției. El este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat pentru un mandat determinat în timp.

²⁾ Prof. Dr. Genoveva Vrabie, Drept Constituțional și Instituții Politice Contemporane, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1992, pag. 109.

³⁾ Idem, Op. citate, pag. 118.

Fiind ales de popor, președintele prezintă aceeași legitimitate ca și Parlamentul. El nu poate dizolva Parlamentul și nu poate fi demis din funcție de către autoritatea legiuitoare. Miniștrii răspund, din punct de vedere politic, exclusiv în fața președintelui.

C). Regimul politic al separației simple sau al colaborării puterilor publice.

Este cunoscut în doctrină sub denumirea de **regim politic parlamentar**.

Se caracterizează prin realizarea echilibrului între puterea legislativă și puterea executivă.

Președintele Republicii este ales de către autoritatea legislativă.

Membrii guvernului răspund, din punct de vedere politic, atât individual cât și solidar în fața parlamentului.

De regulă, șeful de stat (președinte sau monarh) are atribuții foarte restrânse în privința conducerii treburilor publice.

Șeful puterii executive poate, în anumite condiții, să dizolve Parlamentul.

Din punct de vedere istoric rădăcinile regimului politic parlamentar se regăsesc în Marea Britanie.

D). Regimul semiprezidențial.

Este denumit și **regim politic semiparlamentar**. Acest regim întrunește trăsături ale regimului prezidențial cu trăsături ale regimului parlamentar.

Președintele poate dispune de largi prerogative având legitimitate ca urmare a alegerii prin scrutin național. Acesta poate dizolva parlamentul.

Președintele este șeful armatei și poate participa la ședințele Guvernului situație în care le prezidează. El dispune de prerogative însemnate și pe planul realizării externe a statului.

Acest regim politic este denumit **semiprezidențial** deoarece la congruența elementelor specifice regimului parlamentar cu elemente specifice regimului prezidențial, cele din urmă sunt precumpănitoare.

